

Srbija

Praćenje stanja i položaja dece i žena

Srbija Istraživanje višestrukih pokazatelja 2014 i Srbija Romska naselja Istraživanje višestrukih pokazatelja 2014

REZIME

Република Србија
Републички завод за статистику

Деčји фонд
Уједињених нација

Predlog za citiranje podataka

Republički zavod za statistiku i UNICEF, 2014. *Istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u Srbiji 2014, i Istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u romskim naseljima u Srbiji 2014, Konačni rezultati.* Beograd, Srbija: Republički zavod za statistiku i UNICEF.

Ovaj izveštaj je baziran na Istraživanju višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u Srbiji 2014 (MICS) i Istraživanju višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u romskim naseljima u Srbiji 2014, koja su sprovedena tokom 2014. godine od strane Republičkog zavoda za statistiku uz tehničku i finansijsku podršku UNICEF-a.

Oba MICS istraživanja su sprovedena tokom 2014. godine u Srbiji na dva nezavisna uzorka – MICS Srbija na nacionalno-reprezentativnom uzorku i MICS Romska naselja u Srbiji na uzorku stanovništva koje živi u romskim naseljima.¹

Ova istraživanja su proizvela statistički pouzdane i međunarodno uporedive podatke koji su od ključnog značaja za razvoj politika i programa zasnovanih na dokazima, i za proces praćenja napretka u ostvarivanju nacionalnih ciljeva i ispunjavanju globalnih obaveza. Među tim globalnim obavezama su i one koje proističu iz deklaracije i Plana akcije „Svet po meni dece“, deklaracije „Obrazovanje za sve“, kao i Milenijumskih ciljeva razvoja.

Rezultati istraživanja na oba uzorka su u ovom izveštaju prezentovani zajedno. Nalazi se odnose, osim ako nije drugačije naznačeno, na period od februara do aprila 2014. godine, kada je obavljeno prikupljanje podataka na terenu.

SMRTNOST DECE

Pokazatelji smrtnosti dece su izračunati samo na osnovu istraživanja MICS Romska naselja u Srbiji 2014 samo za populaciju dece iz romskih naselja.

Procenjena stopa smrtnosti odojčadi među decom u romskim naseljima iznosi 13 na hiljadu živorođene dece, dok je verovatnoća da će dete umreti pre petog rođendana oko 14 na hiljadu živorođene dece. Kada se to uporedi sa nacionalnim prosekom na osnovu podataka iz vitalne statistike, stope su duplo veće od nacionalnog proseka.

DECA SA MALOM TELESNOM TEŽINOM NA ROĐENJU

Težina je izmerena odmah na rođenju kod 99 procenta sve živorođene dece, a kod 5 procenata živorođene dece telesna težina je bila manja od 2500 grama.

U romskim naseljima, težina je izmerena odmah po rođenju kod 99 procenta živorođene dece. 15 procenata od ukupnog broja živorođene dece je imalo malu telesnu težinu na rođenju.

STANJE UHRANJENOSTI

Prevalencija pothranjenosti (umerene i teške) je u Srbiji relativno niska: prevalencija pothranjenosti je skoro 2 procenta, blizu 6 procenta dece zaostaje u rastu, a 4 procenta dece ima premalu telesnu težinu u odnosu na visinu. Oko 14 procenata dece je gojazno. Prevalencija dece koja zaostaju u rastu je 14 procenata kod dece iz najsiromašnijeg kvintila.

Stanje uhranjenosti kod dece iz romskih naselja pokazuje još nepovoljniju situaciju – prevalencija pothranjenosti je nekoliko puta veća od nacionalnog proseka (oko 10 procenata dece je pothranjeno, a oko 19 procenata zaostaje u rastu). Prevalencija gojaznosti je niža od nacionalnog proseka – 5 procenata. Prevalencija dece koja zaostaju u rastu je najveća kod dece iz najsiromašnijeg kvintila, 28 procenata.

¹ MICS Srbija 2014, nacionalno-reprezentativno istraživanje je obuhvatilo i neka domaćinstva kod kojih se lice na koje se vodi domaćinstvo deklariralo kao pripadnik romske populacije (podaci predstavljeni kroz karakteristiku „Etnička pripadnost“). Međutim, pošto se ti nalazi baziraju na nacionalno-reprezentativnom uzorku, oni se razlikuju od nalaza istraživanja MICS Romska naselja u Srbiji 2014, koji se baziraju na uzorku stanovništva koje živi u romskim naseljima.

DOJENJE I ISHRANA ODOJČADI I MALE DECE

Iako je kod 90 procenata dece u Srbiji započeto sa dojenjem, samo 13 procenata dece se isključivo doji do šestog meseca, dok se 47 procenata dece uzrasta od 0-5 meseci predominantno doji. Medijana trajanja isključivog dojenja dece uzrasta 0-35 meseci u Srbiji je 0,5 meseci, dok medijana dojenja uopšte iznosi 10,5 meseci.

94 procenta dece uzrasta 6-23 meseca u Srbiji je uzimalo čvrstu, polučvrstu ili meku hranu najmanji preporučeni broj puta. 90 procenata dece je imalo minimalnu raznovrsnost u ishrani, dok je 72 procenata dece dobijalo ishranu koja je zadovoljavajuća i po raznovrsnosti zastupljenih namirnica i po učestalosti obroka. Samo 84 procenata dece uzrasta 6-23 meseca koja se ne doje su tokom dana dobila najmanje 2 mlečna obroka. Ovaj broj pada na 56 procenata kod dece iz najsiromašnijih domaćinstava.

Situacija je slična kod dece iz romskih naselja gde je procenat dece koja su ikada dojena 94, 13 procenata dece se isključivo doji do šestog meseca, a 61 procenat dece uzrasta od 0-5 meseci se predominantno doji. Medijana trajanja dojenja uopšte kod dece uzrasta 0-35 meseci iz romskih naselja je 15,7 meseci.

72 procenta dece uzrasta 6-23 meseca je uzimalo čvrstu, polučvrstu ili meku hranu najmanji preporučeni broj puta. Pokazatelj minimalne prihvatljive ishrane, koji kao kompozitni pokazatelj uzima u obzir raznovrsnost ishrane i učestalost obroka, ukazuje na to da je samo 31 procenat dece imao adekvatnu ishranu. Vrednost ovog kompozitnog pokazatelja varira po kvintilima indeksa blagostanja – 14 procenata dece iz najsiromašnijeg kvintila i 53 procenta dece iz najbogatijeg kvintila je imalo minimalno prihvatljivu ishranu.

VAKCINACIJA

81 procenat dece uzrasta 24-35 meseci je primio sve preporučene vakcine (do trenutka istraživanja), dok je 71 procenat dece primio sve vakcine na vreme² (do drugog rođendana za vakcinu protiv malih boginja, zauški i rubele (MMR1) i do prvog rođendana za sve ostale vakcine). Obuhvat prvom i drugom dozom svih pojedinačnih vakcina, osim za vakcinu protiv meningitisa (Hib), iznosi 90 procenata, a zatim se smanjuje za treću dozu, ali ne ispod 85 procenata.

Okolo polovina dece uzrasta 12-23 meseci je primila treću dozu vakcine protiv dečije paralize do šestog meseca, što se smatra blagovremenim u skladu sa nacionalnim kalendarom imunizacije, ali postoje izražene regionalne razlike – 41 procenat u Vojvodini, u poređenju sa 64 procenta u Južnoj i Istočnoj Srbiji. Stope blagovremenog primanja treće doze vakcine protiv dečije paralize su najniže kod dece čije majke imaju samo osnovno obrazovanje (42 procenta) i kod dece iz najsiromašnijih domaćinstava (35 procenata).

65 procenata dece uzrasta 24-35 meseci je primilo MMR1 vakcinu do navršanih 15 meseci starosti, uz izražene regionalne razlike (28 procenata u Beogradu, nasuprot 79 procenata u Južnoj i Istočnoj Srbiji).

U romskim naseljima, 44 procenta dece uzrasta 24-35 meseci je primilo sve preporučene vakcine (do trenutka istraživanja), dok je samo 13 procenata dece primilo sve vakcine na vreme³ (do drugog rođendana za vakcinu protiv malih boginja, zauški i rubele (MMR1) i do prvog rođendana za sve ostale vakcine). Obuhvat pojedinačnim vakcinama, osim za vakcine protiv tuberkuloze (BCG) i hepatitisa B (HepB), iznosi manje od 90 procenata i smanjuje se za drugu i treću dozu. Na primer, obuhvat prvom dozom vakcine protiv dečije paralize je 87 procenata, dok za treću dozu iznosi 61 procenat. Obuhvat je najniži za vakcinu protiv malih boginja, zauški i rubele, jer je nju primilo samo 63 procenta dece uzrasta 24-35 meseci do navršanih 24 meseca starosti. Puni obuhvat imunizacijom je još niži kod dece čije majke nemaju obrazovanje (33 procenta) i kod dece iz najsiromašnijih domaćinstava (32 procenta).

45 procenata sve dece uzrasta od 12-23 meseca je primilo treću dozu vakcine protiv dečije paralize do navršanog šestog meseca, dok je 53 procenta dece uzrasta od 24-35 meseci primilo vakcinu MMR1 do navršanih 15 meseci starosti, što se smatra blagovremenim u skladu sa nacionalnim kalendarom imunizacije.

² U skladu sa MICS definicijom pravovremenosti imunizacije
³ ibid

VODA I SANITACIJA

Gotovo 100 procenata stanovništva koristi poboljšane izvore pijaće vode – 100 procenata u gradskim naseljima i 99 procenata u ostalim naseljima. U Vojvodini, 70 procenata stanovništva koristi vodu za piće iz vodovoda koja je dovedena do njihovog stana ili kuće, ili do dvorišta ili placa, dok je to slučaj kod 88 procenata stanovništva u Južnoj i Istočnoj Srbiji. Drugi najvažniji izvor pijaće vode u Vojvodini je flaširana voda (22 procenta), a isti je slučaj i u Beogradu (11 procenata).

97 procenata stanovništva Srbije živi u domaćinstvima koja koriste poboljšane sanitarne prostorije koje se ne dele sa drugima. U ostalim naseljima, stanovništvo uglavnom koristi nužnike na ispiranje sa priključkom na septičku jamu (65 procenata). Nasuprot tome, u gradskim naseljima se najčešće koriste nužnici na ispiranje sa priključkom na kanalizacioni sistem (83 procenta).

FERTILITET

Stopa ukupnog fertiliteta (Total Fertility Rate – TFR) za jednu godinu koja je prethodila MICS istraživanju iz 2014. godine iznosi 1,6 rađanja po ženi. Stopa rađanja adolescentkinja u Srbiji je 22. Samo 3 procenta žena starosti 15-19 godina su rađale ili su trenutno trudne, a skoro nijedna od žena starosti 15-19 godina nije rodila živorođeno dete pre navršene 15. godine. Pored toga, samo 1 procenat žena starosti 20-24 godine je rodilo živorođeno dete pre navršene 18. godine.

98 procenata stanovništva iz romskih naselja koristi poboljšane izvore pijaće vode – 100 procenata u gradskim naseljima i 92 procenta u ostalim naseljima. Udeo stanovništva iz romskih naselja koji koristi vodu za piće iz vodovoda koja je dovedena do njihovog stana ili kuće iznosi 75 procenata.

73 procenta stanovništva iz romskih naselja živi u domaćinstvima koja koriste poboljšane sanitarne prostorije koje se ne dele sa drugima. 77 procenata domaćinstava koristi poboljšane sanitarne prostorije u gradskim naseljima, a 61 procenat u ostalim naseljima. U ostalim naseljima, stanovništvo uglavnom koristi pokriveni poljski WC (30 procenata). Nasuprot tome, u gradskim naseljima se najčešće koriste nužnici na ispiranje/polivanje sa priključkom na kanalizacioni sistem (51 procenta). 42 procenta stanovništva iz najsiromašnijih domaćinstava koristi pokriveni poljski WC, 35 procenata koristi nepokriveni poljski WC, dok 11 procenata nema sanitarne prostorije.

Stopa ukupnog fertiliteta (TFR) za jednu godinu pre MICS istraživanja iz 2014. godine u romskim naseljima iznosi 3,1 rađanje po ženi. Stopa rađanja adolescentkinja u romskim naseljima je 157. Oko jedne četvrtine žena starosti 15-19 godina je već rodilo. 9 procenata žena ovog uzrasta je trudno sa svojim prvim detetom, a 4 procenta je rodilo živorođeno dete pre navršene 15. godine života. Pored toga, 38 procenata žena starosti 20-24 godine je rodilo živorođeno dete pre navršene 18. godine. Isti je i procenat žena starosti 20-49 godina koje su rodile živorođeno dete pre navršene 18. godine.

KONTRACENCIJA

Podaci pokazuju da su skoro sve žene čule za neku vrstu kontraceptivne metode, a prosečni broj metoda za koje žene znaju je 11 (od 14 metoda). 58 procenata žena koje su udate ili su u vanbračnoj zajednici su izjavile da trenutno koriste neku kontraceptivnu metodu. Tradicionalne metode su dominantne i koristi ih 40 procenata žena, dok moderne metode koristi 18 procenata žena. Najpopularnija metoda je prekinuti snošaj, koju koristi 35 procenata udatih žena u Srbiji, a zatim muški kondom koji je zastupljen kod 12 procenata žena. Prevalencija kontracepcije varira od 45 procenata u beogradskom regionu do 71 procenta u Južnoj i Istočnoj Srbiji. Prevalencija bilo koje moderne metode raste sa nivoom obrazovanja i blagostanja. Samo 9 procenata žena sa osnovnim obrazovanjem koristi neku od modernih metoda, u poređenju sa 28 procenata žena sa visokim obrazovanjem. Samo 10 procenata žena iz najsiromašnijih domaćinstava koristi moderne metode, u poređenju sa najbogatijim domaćinstvima gde svaka četvrta žena koristi neku modernu metodu.

95 procenata žena iz romskih naselja je čulo za neku vrstu kontraceptivne metode, a prosečni broj metoda za koje žene znaju je 6 (od 14 metoda). 12 procenata žena bez obrazovanja i 14 procenata žena iz najsiromašnijih domaćinstava nije čulo ni za jednu modernu metodu. 61 procenat žena koje su udate ili su u vanbračnoj zajednici su izjavile da trenutno koriste neku kontraceptivnu metodu. Samo 7 procenata žena koristi bilo koju od modernih metoda, dok tradicionalne metode koristi 54 procenta žena. Najpopularnija metoda koju koristi 52 procenta udatih žena je prekinuti snošaj, a zatim muški kondom koji je zastupljen kod 3 procenta udatih žena. Udeo udatih žena koje koriste bilo koju kontraceptivnu metodu varira od 59 procenata kod žena bez obrazovanja, preko 61 procenta kod onih sa osnovnim obrazovanjem, do 71 procenta kod žena sa srednjim ili visokim obrazovanjem.

PRENATALNA ZAŠTITA

98 procenata žena starosti 15–49 godina u Srbiji koje su rodile živorođeno dete tokom dve godine koje su prethodile istraživanju, imalo je prenatalni pregled, koji su u gotovo svim slučajevima pružili lekari. 97 procenata žena je imalo prenatalni pregled više od jednom, a 94 procenta majki su imale prenatalni pregled barem četiri puta.

Od ukupnog broja, 94 procenta žena koje su rodile živorođeno dete tokom prethodne dve godine je obavilo prvu prenatalnu posetu tokom prvog tromesečja poslednje trudnoće, a medijana starosti trudnoće prilikom prve posete je bila 1,2 meseca. Kod žena iz najsiromašnijih domaćinstava postoji tendencija da se prva prenatalna poseta događa kasnije, jer je manji procenat njih (84 procenta) obavilo prvu posetu tokom prvog tromesečja. 90 procenata žena je imalo pristup preporučenom sadržaju prenatalne zaštite.

Procenat žena koje je posetila patronažna sestra tokom trudnoće je nizak i iznosi samo 29 procenata. Najniži obuhvat je u Beogradu (9 procenata), dok je najviši u Južnoj i Istočnoj Srbiji (53 procenta). Mnogo veći značaj se pridaje posetama patronažnih sestara nakon porođaja tako da je patronažna sestra posetila 94 procenta žena u nedelji nakon porođaja. Prosečan broj poseta patronažnih sestara nakon porođaja iznosi 4,3.

Samo 14 procenata žena koje su rodile živorođeno dete u prethodne dve godine je pohađalo program pripreme za porođaj u primarnim zdravstvenim ustanovama. Glavni razlozi za slabo korišćenje pomenutih programa su sledeći: 51 procenat žena je izjavio da smatraju da im nije potreban, 20 procenata je reklo da takav program nije organizovan u njihovoj sredini, 13 procenata nije imalo vremena i 9 procenata nije znalo da takav program postoji.

96 procenata žena starosti 15–49 godina iz romskih naselja, koje su rodile živorođeno dete tokom dve godine koje su prethodile istraživanju, imalo je prenatalni pregled, koji su u 95 procenata slučajeva pružili lekari. 91 procenat majki je imao prenatalni pregled više od jednom, a 74 procenta je imalo prenatalni pregled barem četiri puta. 60 procenata majki iz najsiromašnijih domaćinstava je imalo prenatalni pregled četiri ili više puta, u poređenju sa 89 procenata onih iz najbogatijih domaćinstava.

Od ukupnog broja, 81 procenat žena iz romskih naselja koje su rodile živorođeno dete tokom prethodne dve godine je obavilo prvu prenatalnu posetu tokom prvog tromesečja poslednje trudnoće, a medijana starosti trudnoće prilikom prve posete je bila 2,0 meseca. Postoje neke razlike u odnosu na socio-ekonomski status, jer je samo 63 procenta žena iz najsiromašnijih domaćinstava obavilo prvu posetu tokom prvog tromesečja poslednje trudnoće, dok je to slučaj kod 91 procenta žena iz najbogatijih domaćinstava. 79 procenata žena je imalo pristup preporučenom sadržaju prenatalne zaštite.

Patronažna sestra je posetila 22 procenta žena tokom trudnoće, dok je 88 procenata posetila u nedelji nakon povratka kući posle porođaja. U proseku, patronažne sestre su ih posećivale 3,5 puta.

Veoma je nizak procenat žena iz romskih naselja koje su rodile živorođeno dete tokom dve godine koje su prethodile istraživanju i koje su pohađale program pripreme za porođaj – samo 3 procenta.

POMOĆ PRI POROĐAJU

98 procenata porođaja je obavilo stručno osoblje. 29 procenata žena je imalo carski rez; za 20 procenata žena odluka je donesena pre početka porođajnih bolova, a za 9 procenata nakon početka bolova. Najviši procenat porođaja obavljenih carskim rezom je kod žena starosti 35–49 godina (37 procenata).

98 procenata svih porođaja u Srbiji je obavljen u zdravstvenoj ustanovi.

99 procenata porođaja žena iz romskih naselja je obavilo stručno osoblje. Od ukupnog broja, 13 procenata žena je imalo carski rez; za 6 procenata žena odluka je donesena pre početka porođajnih bolova, a za isti procenat je odluka donesena i nakon početka bolova. Viši je procenat porođaja obavljenih carskim rezom kod žena starosti 20–34 godine (14 procenata) i žena iz najsiromašnijih kvintila (18 procenata).

99 procenata porođaja žena iz romskih naselja je obavljeno u zdravstvenoj ustanovi.

ABORTUS

U Srbiji je 15 procenata žena imalo barem jedan indukovani abortus. Abortus je rasprostranjeniji kod žena sa osnovnim obrazovanjem (28 procenata) i kod žena iz najsiromašnijih domaćinstava (21 procenat). Procenat žena koje su imale iskustvo sa abortusom raste sa godinama i najviši je kod žena starosti 45–49 godina (32 procenta). Postoje razlike po regionima, te procenat žena koje su prijavile iskustvo abortusa varira od 8 procenata u Beogradskom regionu do 19 procenata u Južnoj i Istočnoj Srbiji.

Od svih žena starosti 15–49 godina koje su imale abortus, 55 procenata je imalo 1 abortus, 38 procenata je imalo 2 ili 3, a 8 procenata je imalo 4 ili više abortusa.

31 procenat žena iz romskih naselja je imalo barem jedan indukovani abortus. Abortus je rasprostranjeniji kod žena sa osnovnim obrazovanjem (34 procenta) i kod žena iz najbogatijih domaćinstava (35 procenata). Procenat žena koje su imale iskustvo sa abortusom raste sa godinama i najviši je kod žena starosti 45–49 godina (56 procenata).

Od svih žena starosti 15–49 godina koje su imale abortus, 29 procenata je imalo 1 abortus, 41 procenat je imao 2 ili 3, a 30 procenata je imalo 4 ili više abortusa.

RAZVOJ I OBRAZOVANJE U RANOM DETINJSTVU

U Srbiji, 50 procenata dece uzrasta 3-4 godine pohađa programe predškolskog obrazovanja. Obuhvat je 63 procenta u gradskim naseljima, u poređenju sa 27 procenata u ostalim naseljima. 82 procenta dece iz najbogatijih domaćinstava pohađa takve programe, dok je obuhvat dece iz najsiromašnijih domaćinstava samo 9 procenata. Udeo dece starosti od 36-47 meseci koja pohađaju programe predškolskog obrazovanja je 44 procenta, dok kod dece uzrasta 48-59 meseci taj broj iznosi 56 procenata. Glavni razlog nepohađanja programa predškolskog obrazovanja je to što postoji neko ko se može brinuti o detetu kod kuće (66 procenata), dok su problemi pristupa prepreka pohađanju kod 38 procenata dece. Skupe usluge predstavljaju prepreku uglavnom za decu iz Beogradskog regiona (34 procenta) i gradskih naselja (21 procenat), dok je nedostatak mesta u ustanovama češći razlog za decu iz Vojvodine (21 procenat) i onu iz najsiromašnijih domaćinstava (17 procenata).

Samo 6 procenata dece uzrasta 3-4 godine iz romskih naselja pohađa programe predškolskog obrazovanja, sa nešto većim nivoom pohađanja u gradskim naseljima (6 procenata) u odnosu na ostala naselja (3 procenta). 28 procenata dece čije majke imaju srednje ili visoko obrazovanje pohađa takve programe, dok brojka pada na 2 procenta za decu čije majke imaju samo osnovno obrazovanje. Stopa pohađanja programa predškolskog obrazovanja je viša kod starije dece uzrasta 48-59 meseci (10 procenata) u odnosu na mlađu decu uzrasta 36-47 meseci (2 procenta). Glavni razlog nepohađanja programa predškolskog obrazovanja je to što postoji neko ko se može brinuti o detetu kod kuće (44 procenata). Problemi pristupa su razlog nepohađanja za 43 procenta dece, a glavne prepreke predstavljaju skupe usluge (24 procenta) i ostali previsoki troškovi (22 procenta).

KVALITET PODRŠKE RANOM UČENJU

Kod 96 procenata dece uzrasta 36-59 meseci odrasli član domaćinstva je bio uključen u četiri ili više aktivnosti koje podstiču učenje i spremnost za školu tokom 3 dana koja su prethodila istraživanju. Kod većeg broja dece su bile uključene majke (90 procenata), u odnosu na očeve (37 procenata). Očevi su više bili uključeni u aktivnosti sa muškom decom (41 procenat) u odnosu na žensku decu (32 procenta).

Kod 91 procenta dece uzrasta 12-35 meseci, odrasli su bili uključeni u četiri ili više aktivnosti u sličnoj meri kao i kod starije dece sa većom uključenošću majki (83 procenta), u odnosu na očeve (34 procenta). Uključivanje oba roditelja u barem četiri aktivnosti koje promovišu učenje je manje kod mlađe dece uzrasta 12-23 meseci, nego kod dece uzrasta 24-35 meseci.

72 procenta dece mlađe od pet godina živi u domaćinstvima u kojima ima najmanje 3 dečije knjige, dok udeo dece koja imaju 10 ili više knjiga pada na 55 procenata. Samo 44 procenta dece iz najsiromašnijih domaćinstava ima 3 ili više knjiga, u poređenju sa 83 procenta dece iz najbogatijih domaćinstava. 75 procenata dece uzrasta 0-59 meseci ima 2 ili više vrsta igračka.

1 procenat dece je bio ostavljen bez adekvatnog nadzora tokom prethodne nedelje, odnosno deca su ostavljena sama ili pod nadzorom drugog deteta.

Kod 68 procenata dece uzrasta 36-59 meseci odrasli član domaćinstva je bio uključen u četiri ili više aktivnosti koje podstiču rano učenje; majke su bile uključene u takve aktivnosti kod 48 procenata dece, dok su očevi bili uključeni kod 17 procenata dece. Odrasli su više bili uključeni u aktivnosti sa devojčicama (75 procenata), nego sa dečacima (62 procenta). Uključivanje odraslih u aktivnosti sa decom je bilo zastupljenije kod dece čije majke imaju visoko obrazovanje (96 procenata), a najniže kod dece čije majke nemaju obrazovanje (49 procenata). Uključivanje odraslih u aktivnosti koje podstiču učenje sa mlađom decom (12-35 meseci) je gotovo na istom nivou kao kod starije dece.

U romskim naseljima u Srbiji, samo 12 procenata dece mlađe od 5 godina živi u domaćinstvima u kojima ima najmanje 3 dečije knjige, dok udeo dece koja imaju 10 ili više knjiga pada na 2 procenta. 4 procenta dece iz najsiromašnijih domaćinstava ima najmanje 3 knjige, u poređenju sa 24 procenta dece iz najbogatijih domaćinstava. 53 procenta dece uzrasta 0-59 meseci ima 2 ili više vrsta igračka.

4 procenta dece je bilo ostavljeno bez adekvatnog nadzora tokom nedelje koja je prethodila istraživanju, odnosno deca su ostavljena sama ili pod nadzorom drugog deteta.

RAZVOJNI STATUS DECE

U Srbiji, 95 procenata dece uzrasta 36-59 meseci se razvija u skladu sa svojim uzrastom. Analiza četiri domena razvoja deteta pokazuje da se 98 procenata dece razvija u skladu sa odgovarajućim razvojnim parametrima u domenu učenja, 99 procenata u domenu fizičkog razvoja i 95 procenata u domenu socio-emocionalnog razvoja. Mnogo manje njih dostiže razvojne parametre u domenu poznavanja slova i brojeva (35 procenata).

U romskim naseljima, 83 procenta dece uzrasta 36-59 meseci se razvija u skladu sa svojim uzrastom. Deca iz najsiromašnijih domaćinstava imaju niži indeks ranog razvoja deteta (77 procenata) u poređenju sa decom iz najbogatijih domaćinstava (90 procenata). Analiza četiri domena razvoja deteta pokazuje da se 95 procenata dece razvija u skladu sa odgovarajućim razvojnim parametrima u domenu učenja, 96 procenata u domenu fizičkog razvoja, nešto manje u domenu socio-emocionalnog razvoja (83 procenta). Mnogo manje dece dostiže razvojne parametre u domenu poznavanja slova i brojeva (16 procenata).

PISMENOST MLADIH ŽENA

99 procenata mladih žena u Srbiji su pismene i status pismenosti varira samo kod onih žena koje imaju samo osnovno obrazovanje i koje su iz najsiromašnijih domaćinstava. Od žena koje su navele osnovno obrazovanje kao najviši nivo obrazovanja, 90 procenata je zapravo moglo da pročita izjavu koja im je bila pokazana, a to je bio slučaj kod 94 procenata žena iz najsiromašnijih domaćinstava.

80 procenata mladih žena iz romskih naselja su pismene. Od žena koje su navele osnovno obrazovanje kao najviši nivo obrazovanja, 88 procenata je zapravo moglo da pročita izjavu koja im je bila pokazana. Socio-ekonomski status je pozitivno korelisan sa stopom pismenosti jer je 51 procenat najsiromašnijih žena pismen, u poređenju sa 98 procenata najbogatijih.

SPREMNOST ZA ŠKOLU

98 procenata dece koja trenutno pohađaju prvi razred osnovne škole je pohađalo predškolsko obrazovanje tokom prethodne školske godine, sa nižim vrednostima samo za decu iz najsiromašnijih domaćinstava (92 procenta). 98 procenata dece predškolskog uzrasta pohađa ili je pohađalo pripremni predškolski program (PPP) u odgovarajućem uzrastu – 81 procenat dece pohađa PPP u državnim predškolskim ustanovama, a 19 procenata pohađa PPP u školama.

Oko 80 procenata dece koja trenutno pohađaju prvi razred osnovne škole je pohađalo predškolsko obrazovanje tokom prethodne godine. 63 procenta dece predškolskog uzrasta iz romskih naselja pohađa ili je pohađalo PPP u odgovarajućem uzrastu. Postoji vidljiva razlika u procentima dece koja pohađaju PPP u odnosu na socio-ekonomski status; PPP pohađa 59 procenata dece iz siromašnijih domaćinstava (iz tri najniža kvintila blagostanja), u poređenju sa 72 procenta dece iz bogatijih domaćinstava (iz dva najviša kvintila blagostanja).

POHAĐANJE OSNOVNE I SREDNJE ŠKOLE

97 procenata dece uzrasta za polazak u osnovnu školu (koja su napunila 6 godina do 1. marta 2013. godine) pohađa prvi razred osnovne škole, dok je to slučaj kod 91 procenta dece iz najsiromašnijeg kvintila blagostanja. 99 procenata dece osnovnoškolskog uzrasta (6-13 godina) pohađa osnovnu školu, dok srednju školu, koja nije obavezna u Srbiji, pohađa 89 procenata dece (14-18 godina). 11 procenata dece srednjoškolskog uzrasta ne pohađa srednju školu: 3 procenta pohađa osnovnu školu, dok preostalih 8 procenata uopšte ne ide u školu. U najbogatijim domaćinstvima, udeo dece koja pohađaju srednju školu je oko 97 procenata, dok on iznosi 74 procenata kod dece iz najsiromašnijih domaćinstava.

Stopa završavanja osnovne škole je 93 procenta, a stopa prelaska u srednju školu iznosi 96 procenata.

Indeks jednakosti polova je 0,99 za osnovnu školu i 1,08 za srednju školu.

Samo 69 procenata dece uzrasta za polazak u osnovnu školu iz romskih naselja pohađa prvi razred osnovne škole (82 procenta u ostalim i 65 procenata u gradskim naseljima). 85 procenata dece osnovnoškolskog uzrasta (6-13 godina) pohađa osnovnu školu, dok 15 procenata dece ne ide u školu. Pohađanje osnovne škole je niže kod romske dece iz domaćinstava iz najsiromašnijeg kvintila (66 procenata), u poređenju sa decom iz najbogatijih domaćinstava (97 procenata).

22 procenta dece srednjoškolskog uzrasta (14-18 godina) pohađa srednju školu, 14 procenata njih je i dalje u osnovnoj školi, dok 64 procenta uopšte ne ide u školu. Postoje vidljive razlike u pohađanju srednje škole između devojčica (15 procenata) i dečaka (28 procenata), kao i između dece iz najsiromašnijih (5 procenata) i najbogatijih domaćinstava (40 procenata).

Stopa završavanja osnovne škole je 64 procenta, a stopa prelaska u srednju školu iznosi 59 procenata. Indeks jednakosti polova je 1,01 za osnovnu školu, dok pada na 0,53 za srednju školu.

UPIS U MATIČNU KNJIGU ROĐENIH

U Srbiji je 99 procenata dece mlađe od pet godina upisano u matičnu knjigu rođenih. Nema značajnih varijacija u upisivanju u matičnu knjigu rođenih na osnovu različitih karakteristika osim etničke pripadnosti – najniža stopa upisa dece u matične knjige rođenih je zabeležena u romskim domaćinstvima (94 procenta).

95 procenata dece mlađe od pet godina iz romskih naselja je upisano u matičnu knjigu rođenih. Stopa upisivanja u matičnu knjigu rođenih je niža kod dece uzrasta 0-5 meseci (83 procenta) i kod dece iz najsiromašnijeg kvintila blagostanja (89 procenata).

DEČIJI RAD

U Srbiji je 12 procenata dece uzrasta 5-11 godina i 2 procenta dece uzrasta 12-14 godina bilo uključeno u ekonomske aktivnosti dovoljan broj sati da se njihov rad klasifikuje kao dečiji rad (1 ili više sati za decu 5-11 godina i 14 ili više sati za decu 12-14 godina). Učešće dece uzrasta 15-17 godina u ekonomskim aktivnostima je bilo ispod definisanog praga koji bi njihov angažman klasifikovao kao dečiji rad (43 ili više sati za decu ove starosne grupe). Kod dečaka, dece iz ostalih naselja i najsiromašnije dece postoji veća verovatnoća da će biti uključena u ekonomske aktivnosti. Procenat dece koja učestvuju u kućnim poslovima dovoljan broj sati da bi se njihov rad klasifikovao kao dečiji rad je zanemarljiv. Sve ukupno, 10 procenata dece je uključeno u dečiji rad, uključujući 3 procenta dece koja rade u opasnim uslovima.

U romskim naseljima je 4 procenta dece uzrasta 5-11 godina i 1 procenat dece uzrasta 12-14 godina bilo uključeno u ekonomske aktivnosti dovoljan broj sati da se njihov rad klasifikuje kao dečiji rad (1 ili više sati za decu 5-11 godina, 14 ili više sati za decu 12-14 godina i 43 ili više sati za decu 15-17 godina). Kod dečaka i dece iz ostalih naselja postoji mnogo veća verovatnoća da će biti uključena u ekonomske aktivnosti. 2 procenta dece uzrasta 12-14 godina i 1 procenat dece uzrasta 15-17 godina je učestvovalo u kućnim poslovima dovoljan broj sati da se njihov rad klasifikuje kao dečiji rad (28 ili više sati za decu 12-14 godina i 43 ili više sati za decu 15-17 godina). Sve ukupno, 5 procenata dece je uključeno u dečiji rad, uključujući 4 procenta dece koja rade u opasnim uslovima.

DISCIPLINOVANJE DECE

U Srbiji je 43 procenta dece starosti od 1 do 14 godina bilo izloženo barem jednom vidu psihološkog ili fizičkog kažnjavanja od strane članova domaćinstva. Oko 39 procenata dece je bilo izloženo psihološkom, dok je 17 procenata bilo izloženo fizičkom kažnjavanju. Najtežim oblicima fizičkog kažnjavanja je bio izložen 1 procenat dece. Mlađa deca su više izložena nekom vidu fizičkog disciplinovanja nego starija deca. 25 procenata dece uzrasta 1-2 godine je bilo fizički kažnjeno, dok je to bio slučaj kod 8 procenata dece uzrasta 10-14 godina. 7 procenata ispitanika koji su odgovorili na upitnike za domaćinstvo smatraju da dete treba fizički kažnjavati kako bi ga vaspitali na odgovarajući način.

U romskim naseljima, 66 procenata dece uzrasta 1-14 godina je bilo izloženo najmanje jednom vidu psihološkog ili fizičkog kažnjavanja od strane članova domaćinstva. Dok je 63 procenta dece bilo izloženo psihološkom, oko 35 procenata je bilo izloženo fizičkom kažnjavanju. 8 procenata dece, više devojčica nego dečaka, je bilo izloženo teškom fizičkom kažnjavanju. Fizičko kažnjavanje je najzastupljenije kod dece uzrasta 3-4 godine. 14 procenata dece je bilo izloženo teškom fizičkom kažnjavanju, a 47 procenata je bilo izloženo nekoj formi fizičkog kažnjavanja. 11 procenata ispitanika koji su odgovorili na upitnike za domaćinstvo smatraju da dete treba fizički kažnjavati kako bi ga vaspitali na odgovarajući način.

RANO STUPANJE U BRAK

Okolo 4 procenta mladih žena starosti od 15 do 19 godina su trenutno udate ili u vanbračnoj zajednici, ali taj pokazatelj raste na 9 procenata kod žena iz najsiromašnijih domaćinstava. 7 procenata žena starosti 20-49 godina se udalo pre navršene 18. godine života.

43 procenta mladih žena starosti 15-19 godina iz romskih naselja su trenutno udate, ali taj pokazatelj raste na 52 procenta kod žena iz najsiromašnijih domaćinstava i sa osnovnim obrazovanjem. 17 procenata devojaka i žena uzrasta 15-49 godina se udalo pre navršene 15. godine, dok se 57 procenata žena starosti 20-49 godina udalo pre navršene 18. godine.

STAVOVI PREMA NASILJU U PORODICI

4 procenta žena u Srbiji smatra da muž/partner ima pravo da udari ili tuče svoju ženu ili partnerku iz najmanje jednog od niza ponuđenih razloga. U većini slučajeva, žene opravdavaju muževljevo/partnerovo nasilje u situaciji kada žene zanemare decu (3 procenta), ili ako žene pokažu svoju nezavisnost, npr. izađu bez muževog znanja ili se prepiru s njim (u oba slučaja po 1 procentat).

Nasilje u porodici se češće opravdava od strane žena iz romskih naselja (37 procentata). Razlozi koji se najčešće navode su kada zanemare decu (30 procentata) ili pokažu svoju nezavisnost, npr. prepiru se sa svojim mužem (21 procentat) ili izađu bez njegovog znanja (19 procentata).

STAVOVI PREMA DECI SA INVALIDITETOM

87 procentata ispitanika u Srbiji veruje da je za dete sa **fizičkim ili senzornim smetnjama u razvoju i invaliditetom** bolje da živi u porodici nego u specijalizovanoj ustanovi za brigu o deci. Pored toga, 62 procenta veruje da deca sa fizičkim ili senzornim smetnjama i invaliditetom koja pohađaju redovne škole nemaju negativan uticaj na rad drugih učenika. Samo 35 procentata ispitanika je izrazilo pozitivne stavove u svih pet izjava koje su korišćene za definisanje opštih stavova prema socijalnom uključivanju dece sa fizičkim ili senzornim smetnjama i invaliditetom.

79 procentata ispitanika u Srbiji veruje da je za dete sa **intelektualnim smetnjama u razvoju** bolje da živi u porodici nego u specijalizovanoj ustanovi za brigu o deci. Samo 32 procenta ispitanika veruje da je za decu sa intelektualnim smetnjama bolje da pohađaju redovne škole umesto specijalnih. Od ukupnog broja ispitanika, 20 procentata je izrazilo pozitivne stavove u svih pet izjava koje su korišćene za definisanje opštih stavova prema socijalnom uključivanju dece sa intelektualnim smetnjama u razvoju.

92 procenta ispitanika u iz romskih naselja veruje da je za dete sa fizičkim ili senzornim smetnjama u razvoju i invaliditetom bolje da živi u porodici nego u specijalizovanoj ustanovi za brigu o deci. Manji broj ispitanika (73 procenta) veruje da je za decu sa fizičkim ili senzornim smetnjama i invaliditetom bolje da pohađaju redovne škole umesto specijalnih. 55 procentata ispitanika je izrazilo pozitivne stavove u svih pet izjava koje se odnose na stavove prema socijalnom uključivanju dece sa fizičkim ili senzornim smetnjama i invaliditetom.

81 procentat ispitanika veruje da je za dete sa intelektualnim smetnjama u razvoju bolje da živi u porodici nego u specijalizovanoj ustanovi za brigu o deci, a 55 procentata ispitanika veruje da je za decu sa intelektualnim smetnjama u razvoju bolje da pohađaju redovne škole umesto specijalnih škola. 38 procentata ispitanika je izrazilo pozitivne stavove u svih pet izjava koje se odnose na stavove prema socijalnom uključivanju dece sa intelektualnim smetnjama u razvoju.

NOVČANA SOCIJALNA POMOĆ

U Srbiji je 4 procenta domaćinstava primalo novčanu socijalnu pomoć. Postoje razlike u nalazima u odnosu na gotovo sve karakteristike ispitanika. Podaci pokazuju da ovo novčano davanje dobija 11 procentata domaćinstava iz najsiromašnijeg kvintila, u poređenju sa nula procentata domaćinstava iz najbogatijeg kvintila. Kada posmatramo etničku pripadnost, najveći procentat domaćinstava koja primaju novčanu socijalnu pomoć su ona kod kojih je lice na koje se vodi domaćinstvo pripadnik romske populacije (38 procentata).

Najveći procentat onih koji se nisu prijavili za novčanu socijalnu pomoć, to nisu učinili jer smatraju da ne ispunjavaju uslove. Jedna četvrtina domaćinstava iz najsiromašnijeg kvintila se nije prijavila zato što: nisu znali da program postoji (7 procentata), nisu znali kako da se prijave (14 procentata) ili zbog toga što su procedure bile previše komplikovane (4 procenta).

U romskim naseljima je 49 procentata domaćinstava primalo novčanu socijalnu pomoć. Ovaj procentat varira u zavisnosti od nivoa obrazovanja lica na koje se vodi domaćinstvo i socio-ekonomskog statusa. Novčanu socijalnu pomoć prima 65 procentata domaćinstava kod kojih je lice na koje se vodi domaćinstvo bez obrazovanja, u poređenju sa manje od 32 procenta domaćinstava kod kojih lice na koje se vodi domaćinstvo ima srednje ili visoko obrazovanje. Takođe, 64 procenta domaćinstava iz najsiromašnijeg kvintila je primalo novčanu socijalnu pomoć, u poređenju sa 28 procentata iz najbogatijeg kvintila.

Najveći procentat onih koji se nisu prijavili za novčanu socijalnu pomoć, to nisu učinili jer smatraju da ne ispunjavaju uslove (32 procenta) ili im je usmeno rečeno da ne ispunjavaju uslove (31 procentat). Čak 41 procentat najsiromašnijih domaćinstava se nije prijavilo zato što su procedure previše komplikovane (26 procentata) i preskupe (15 procentata).

DEČIJI DODATAK

27 procenata dece u Srbiji prima dečiji dodatak, a 25 procenata ga je primalo najmanje 12 meseci. Dečiji dodatak prima 9 procenata dece iz Beogradskog regiona i oko 30 procenata dece u svakom od ostalih regiona. Kao što je i očekivano, primanje dečijeg dodatka je u korelaciji sa socio-ekonomskim statusom; dečiji dodatak prima 48 procenata dece iz najsiromašnijih domaćinstava, u poređenju sa 11 procenata dece iz najbogatijih domaćinstava.

56 procenata onih koji se nisu prijavili za ovo novčano davanje je izjavilo da su znali da ne ispunjavaju uslove, dok je 14 procenata bilo obeshrabreno da se prijavi time što im je usmeno rečeno da ne ispunjavaju uslove. 28 procenata najsiromašnijih se nije prijavilo jer im je usmeno rečeno da ne ispunjavaju uslove, dok su za 17 procenata administrativne procedure bile previše komplikovane.

60 procenata dece iz romskih naselja prima dečiji dodatak, a 56 procenata je primalo dečiji dodatak najmanje 12 meseci. Dečiji dodatak prima 45 procenata dece iz najsiromašnijih domaćinstava, u poređenju sa 72 procenta dece iz četvrtog kvintila.

Domaćinstva iz najsiromašnijeg kvintila se nisu prijavila iz sledećih razloga: mislili su da ne ispunjavaju uslove (33 procenta), usmeno im je rečeno da ne ispunjavaju uslove (23 procenta) ili su im administrativne procedure bile previše komplikovane ili preskupe (28 procenata). Obuhvat dečijim dodatkom je najniži među najstarijom grupom dece uzrasta 15-18 godina (29 procenata).

RODITELJSKI DODATAK

89 procenata dece mlađe od pet godina u Srbiji je primilo roditeljski dodatak. Roditeljski dodatak je primilo 86 procenata dece u Šumadiji i Zapadnoj Srbiji, u poređenju sa 94 procenta dece u Južnoj i Istočnoj Srbiji. Samo 54 procenta dece čija je majka bez obrazovanja je primilo roditeljski dodatak, u poređenju sa 91 i 88 procenata dece čije majke imaju srednje, odnosno visoko obrazovanje.

Kod većine dece čije se majke nisu prijavile za ovo novčano davanje, glavni razlog je bio to što su majke smatrale da ne ispunjavaju uslove (38 procenata). Drugi navedeni razlozi su bili da još uvek ima vremena i da će se prijaviti (19 procenata), da su administrativne procedure previše komplikovane (8 procenta) ili da im nije potrebno ovo novčano davanje (5 procenata). Komplikovane administrativne procedure su bile prepreka za prijavljivanje za 18 procenata majki iz najsiromašnijih domaćinstava.

Roditeljski dodatak je primilo 76 procenata dece iz romskih naselja. Ovaj procenat se razlikuje u zavisnosti od nivoa obrazovanja majki, jer je roditeljski dodatak primilo 63 procenta dece čija majka nema obrazovanje, u poređenju sa 90 procenata dece čije majke imaju srednje ili visoko obrazovanje.

36 procenata majki koje se nisu prijavile za roditeljski dodatak je smatralo da ne ispunjavaju uslove, 18 procenata je navelo da su administrativne procedure previše komplikovane, 9 procenata je reklo da nisu znale kako da se prijave i 8 procenata je mislilo da je prijavljivanje preskupo.

Za 22 procenta majki iz najsiromašnijih domaćinstava procedure su previše komplikovane, za 15 procenata prijavljivanje je preskupo i 8 procenata nije znalo kako da se prijavi.

MICS5

REZIME

SUBJEKTIVNI OSEĆAJ BLAGOSTANJA

95 procenata mladih žena starosti 15-24 godine je najzadovoljnije svojim zdravljem, 93 procenta svojim porodičnim životom, a 92 procenta svojim prijateljstvima. Mlade žene su najmanje zadovoljne svojim trenutnim prihodom, pri čemu 74 procenta mladih žena uopšte nema prihode. 93 procenata žena starosti 15-24 godina je zadovoljno svojim životom, dok je 94 procenta veoma ili donekle srećno. Kada se uporede žene starosti 15-19 godina sa ženama starosti 20-24 godine, udeo žena koje su veoma ili donekle srećne je 97, odnosno 91 procenat. Udeo žena starosti 15-24 godine koje smatraju da im se život poboljšao tokom prethodne godine i koje očekuju da će njihov život biti bolji u sledećoj godini iznosi 29 procenata.

90 procenata mladih žena starosti 15-24 godine iz romskih naselja su najzadovoljnije svojim porodičnim životom, isti procenat je najzadovoljniji svojim zdravljem, dok je 86 procenata najzadovoljnije svojim fizičkim izgledom. Među različitim domenima, mlade žene su najmanje zadovoljne svojim trenutnim prihodom, pri čemu 83 procenta mladih žena uopšte nema prihode. Primetno je da su žene iz najsiromašnijih domaćinstava manje zadovoljne u svim posmatranim domenima, a samo polovina je zadovoljna svojim životnim okruženjem. 82 procenta žena starosti 15-24 godine iz romskih naselja je generalno zadovoljno svojim životom – vrednost ovog pokazatelja varira od 65 procenata kod žena iz najsiromašnijih domaćinstava do 93 procenta kod onih iz najbogatijih domaćinstava. 87 procenata žena starosti 15-24 godine su veoma ili donekle srećne. Udeo žena starosti 15-24 godine koje smatraju da im se život poboljšao tokom prethodne godine i koje očekuju da će njihov život biti bolji u sledećoj godini iznosi samo 27 procenata.

Srbija
Istraživanje višestrukih pokazatelja
2014
i
Srbija
Romska naselja
Istraživanje višestrukih pokazatelja
2014